

Tunkiewicz, Michał

Rodzina adopcyjna a potrzeby dziecka

Studia Redemptorystowskie nr 9-2, 169-186

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Ks. dr Michał Tunkiewicz
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
Wydział Teologii
Katedra Teologii Praktycznej i Ekumenizmu

RODZINA ADOPCYJNA A POTRZEBY DZIECKA

Wprowadzenie

Naturalnym miejscem wychowania i formacji młodego człowieka, kształtowania jego światopoglądu i charakteru jest rodzina biologiczna. Jednak nie wszyscy – z różnych powodów – mogą w niej wzrastać. W dziejach rozwoju ludzkości daje się obserwować powstawanie różnych form opieki zastępczej nad dziećmi pozostawionymi przez naturalnych rodziców. Chociaż adopcja obejmuje swym zasięgiem niedużą część społeczeństwa, to ma wielowiekowe zwyczaje i jest bardzo ważnym czynnikiem składowym życia społecznego¹. Była już praktykowana w starożytnych krajach basenu Morza Śródziemnego (Rzym, Grecja, Palestyna). Także w Polsce (od początku państwowości) kształtowała się określona wizja rodziny adopcyjnej², która była i nadal jest najlepszym sposobem zapewnienia osieroconemu dziecku miłości, troski, wzrastania w otoczeniu najbardziej podobnym do rodziny biologicznej. Inne instytucje realizujące formy opieki zastępczej, takie jak: placówki opiekuńcze, domy dziecka (także rodzinne) czy rodziny zastępcze niespokrewnione z osieroconym dzieckiem, nie zawsze zapewniają mu trwałą, silną więź z opiekunami³.

Czynniki sieroctwa społecznego

Pierwotne i niezbywalne prawo do wychowywania potomstwa mają biologiczni rodzice, dzięki którym dziecko przyszło na świat. Są oni pierwszym środowiskiem wychowawczym, w którym dziecko powinno doświadc-

¹ A. Ładyżyński, *Spoleczne i kulturowe uwarunkowania adopcji w Polsce*, Kraków 2009, s. 9.

² Tenże, *Obraz medialny a rzeczywistość adopcji w Polsce*, w: *Dziecko, rodzina*, red. T. Kamiński, Warszawa 2005, s. 81.

³ A. Gutowska, *Rodzicielstwo adopcyjne. Wybrane aspekty funkcjonowania rodzin adopcyjnych*, Lublin 2008, s. 7.

czać życia, uczyć się pokonywania trudności, dorastać do przyszłych zadań i ról społecznych. Jest to środowisko, w którym rodzi się miłość. Członkowie rodziny winni otaczać się wzajemną życzliwością, szacunkiem i opieką, udzielając sobie pomocy. Mają być dla siebie oparciem, dawać poczucie bezpieczeństwa. Rodzice, dzięki stworzeniu pozytywnej atmosfery wychowawczej, mają niezwykle szansę rozwijania w dzieciach miłości, szacunku i wzajemnej akceptacji. W takim domu rodzinnym dziecko kształtuje swoje cechy i dyspozycje osobowościowe oraz rozpoznaje tajemnice związane z otaczającymi go przedmiotami; wzrasta i wychowuje się w poczuciu przynależności do tej rodziny.

Taka wizja rodziny jest realizowana przez większość społeczeństwa, ale zjawiska krzywdzenia dzieci przez rodziców oraz ich porzucanie (całkowita rezygnacja z pełnienia funkcji rodzica czy rodziców) nie są marginalne. Zaniechywanie i krzywdzenie dzieci przez rodziców powoduje konieczność ingerencji sądu w życie rodzinne, czego konsekwencją bardzo często jest zmiana dotychczasowego środowiska rodzinnego. W skrajnych przypadkach, kiedy dochodzi do drastycznego krzywdzenia i zaniechywania dziecka oraz z powodu ewidentnej niewydolności wychowawczej rodziców, pozbawia się ich praw rodzicielskich. Zjawisko porzucania dzieci przez biologicznych rodziców spowodowane jest brakiem odpowiedzialności i bezduszością ludzi dorosłych. Dzieci, które doświadczają przeżyć związanych z porzuceniem już od chwili poczęcia czują się niechciane, odrzucone, pozbawione miłości rodzicielskiej. W takich przypadkach mamy do czynienia ze zjawiskiem sieroctwa społecznego.

Wszystkie dzieci, które zostały porzucone przez rodziców oraz pozbawione opieki rodzicielskiej zalicza się do grupy sierot społecznych⁴. Są to dzieci przebywające w instytucjach opiekuńczo-wychowawczych, jak również te, nad którymi opiekę sprawują krewni czyli rodziny zastępcze. Rodzice, wybierając taki los dla dziecka, robią to dobrowolnie lub pod presją, jawnie lub anonimowo, świadomie lub w ograniczonej poczytalności, z różnych pobudek.

Motywy, które skłaniają rodziców do porzucenia dziecka, mogą mieć charakter rodzinny, gdy chodzi o redukcję liczby dzieci do wyżywienia, do wychowania, do spadku. Charakter osobisty ma porzucenie wtedy, gdy matka czuje niechęć do poczętego dziecka z powodu mężczyzny, który jest jego ojcem. Motywy mogą mieć również charakter społeczny, związany

⁴ A. Baładynowicz, *Adopcja formą kompensacji sieroctwa społecznego*, w: *Adopcja. Teoria i praktyka*, red. K. Ostrowska, E. Milewska, Warszawa 1999, s. 7.

z biedą, wstydem czy odrzuceniem. Porzucenie może również wiązać się z cechami dziecka, które nie spełniło oczekiwań rodziców co do płci, urody, talentu lub zdrowia⁵.

Oprócz zjawiska sieroctwa społecznego często dochodzi do sytuacji, kiedy dzieci pozbawione są oddziaływań naturalnego środowiska rodzinnego, utraciwszy rodziców w wyniku ich śmierci. Dzieci te zaliczamy do grupy sierot naturalnych. Dla małego dziecka rozłąka z najbliższymi to zawsze sytuacja trudna, niekiedy krańcowa, oznacza poczucie odtrącenia i zagubienia, brak kontaktu, niemożność nawiązania więzi, brak poczucia przynależności i w ostatecznych przypadkach – zagrożenie zdrowia lub życia i zerwanie stosunku prawnego⁶.

Dzieciom, które utraciły kontakt z domem rodzinnym lub nigdy takiego kontaktu nie doświadczyły, brak ten należy w odpowiedni sposób zrekomensować, szukając dla nich zastępczej formy opieki.

Adopcja – pojęcie i rodzaje

Wszystkie dzieci, bez względu na to, czy zrodziły się z małżeństwa, czy też ze związku pozamałżeńskiego, mają takie samo prawo do opieki społecznej i do troski o pełny rozwój ich osobowości⁷. Osobowość dziecka w pełni można rozwijać jedynie w rodzinie. Dziecko ma prawo do tego, aby żyć w rodzinie naturalnej. Jeżeli z uzasadnionych powodów nie może z tego prawa korzystać i nie ma możliwości wychowywać się i rozwijać w rodzinie, w której przyszło na świat, społeczeństwo powinno zapewnić mu jak najlepszą formę opieki zastępczej.

Dzieci pozbawione rodziców czy opiekunów winny być otoczone przez społeczeństwo szczególną troską⁸. Obowiązkiem społeczeństwa jest przeciwdziałanie zjawisku sieroctwa społecznego. Powinno ono podjąć takie kroki, które ograniczyłyby przyczyny sieroctwa oraz osłabiły jego skutki. Najczęściej dzieci osierocone trafiają do placówek opiekuńczych, które nie są w stanie zrekomensować im braku kontaktów z rodziną. Jeżeli dziecko nie ma szansy na rozwój w rodzinie naturalnej, to najlepszą formą opieki dla niego będzie adopcja, czyli przysposobienie.

⁵ M. Kolankiewicz, *Porzuceni i powierzeni trosce*, Katowice 2002, s. 8.

⁶ Tamże.

⁷ Stolica Apostolska, *Karta Praw Rodziny*, Wrocław 1994, art. 4e.

⁸ Tamże, art. 4f.

Adopcja (łac. *adoptio*) znaczy usynowienie⁹. To proces przyjęcia dziecka osieroconego, rozumiany jako przysposobienie prawne cudzego dziecka, uznanie go za własne¹⁰. Można więc traktować adopcję jako akt polegający na przejęciu przez rodzinę dziecka niebiologicznego i uznanie go w pełni za własne, z uwzględnieniem wszelkiego typu konsekwencji wynikających z tego faktu. Przysposobienie w polskim ustawodawstwie definiowane jest jako stosunek prawny powstały z woli zainteresowanych, taki sam, jaki istnieje między rodzicami a dzieckiem. Jest to więc stosunek rodzicielski, w którego ramach powstają między przysposabiającymi a przysposobionym wszelkie obowiązki i prawa właściwe dla naturalnego stosunku rodzicielskiego. Wiąże się z tym władza rodzicielska, obowiązek alimentacyjny, pokrewieństwo itp.¹¹. Konsekwencją adopcji staje się fakt, że sytuacja prawna, psychologiczna, materialna i moralna dziecka adoptowanego staje się taka, jaka należy się dziecku wychowywanemu w naturalnej rodzinie.

Adopcję, czyli przysposobienie, należy rozpatrywać w dwóch aspektach: prawnym i psychologicznym.

Adopcja nie może być dokonana bez orzeczenia Sądu Rodzinnego. Zatem z punktu widzenia prawa, „przez przysposobienie powstaje między przysposabiającym a przysposobionym taki stosunek, jak między rodzicami a dziećmi”¹². Po przysposobieniu dziecka do nowej wspólnoty rodzinnej pomiędzy nim a rodzicami adopcyjnymi powinna się nawiązać taka więź, jaka istnieje pomiędzy rodzicami naturalnymi a ich potomstwem. Skutki adopcji rozciągają się na tę sferę, którą prawo rodzinne łączy z naturalnym pochodzeniem dziecka, a więc: stan cywilny, dziedziczenie oraz pokrewieństwo¹³.

W aspekcie psychologicznym adopcję należy rozumieć jako proces wychowawczy. Tworzenie więzi rodzinnych pomiędzy dzieckiem a rodzicami adopcyjnymi – to wzajemne oddziaływanie wychowawcze. W procesie tym nie tylko rodzice wychowują, ale również dzieci wywierają wpływ na swoich opiekunów. Zarówno dzieci, jak i rodzice adopcyjni, podobnie jak w rodzinie biologicznej, ciągle muszą doskonalić wymianę uczuć oraz uczyć się funkcjonowania razem we wspólnocie rodzinnej.

⁹ *Adopcja*, w: *Słownik małżeństwa i rodziny*, red. E. Ozorowski, Warszawa 1999, s. 4.

¹⁰ E. Dziubaty, *Odnaleźć miejsce w sercu*, Częstochowa 2004, s. 36.

¹¹ A. Baładynowicz, *Adopcja formą kompensacji sieroctwa społecznego*, dz. cyt., s. 17.

¹² Ustawa z dnia 25 lutego 1964. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (dalej: K.r.o.), art.121 § 1, Dz. U. 1964, nr 9, poz. 59.

¹³ A. Baładynowicz, *Adopcja formą kompensacji sieroctwa społecznego*, dz. cyt., s. 19.

Z punktu widzenia prawa wyróżnia się w ustawodawstwie polskim trzy rodzaje adopcji: przysposobienie niepełne, przysposobienie pełne i przysposobienie całkowite¹⁴.

Przysposobienie niepełne polega na przyjęciu dziecka przez nowych opiekunów bez zrywania więzi prawnych z jego naturalną rodziną. Przysposobione dziecko nie przestaje być jej członkiem; jest włączone jednocześnie do dwóch rodzin. Ta forma w praktyce stosowana jest rzadko i tylko w tych przypadkach, gdy jest korzystna dla dziecka. Wyrokiem sądu przysposobienie niepełne może ulec zmianie na przysposobienie pełne¹⁵.

Przysposobienie pełne charakteryzuje się całkowitym zerwaniem więzi dziecka z jego dotychczasową rodziną. Pomiedzy rodzicami przysposabiającymi a dzieckiem nawiązują się takie same relacje pokrewieństwa, jak między dzieckiem a jego rodzicami naturalnymi. Rodzice naturalni zostają definitywnie pozbawieni władzy rodzicielskiej nad dzieckiem i nigdy nie ulega ona przywróceniu, nawet w razie śmierci obojga rodziców adopcyjnych. W przypadku tej formy adopcji dziecko opuszcza swoją dotychczasową rodzinę, ustają wszelkie prawa i obowiązki względem rodziców i krewnych, a powstają nowe relacje z rodziną przysposabiającą i jej krewnymi. Przysposobienie pełne jest rozwiązywalne¹⁶.

Przysposobienie całkowite, zwane również anonimowym, wiąże dziecko z nową rodziną w sposób pełny i całkowicie nierozzerwalny. Dziecko otrzymuje nową tożsamość i wchodzi do nowej rodziny na tych samych zasadach co dziecko biologiczne. Ta forma adopcji występuje wówczas, gdy rodzice naturalni całkowicie zrzekają się praw do dziecka i wyrażają zgodę na przysposobienie bez wskazania osoby przysposabiającej (nie wiedzą, kto dziecko przysposobi). Dziecko otrzymuje nowy akt urodzenia, w którym przysposabiający wpisani są jako jego rodzice¹⁷.

¹⁴ K.r.o., art. 114–127.

¹⁵ J.J. Bleszyński, *Kluczowe zagadnienia przysposobienia i funkcjonowania rodzin adopcyjnych*, Kraków 2003, s. 28–30; A. Baładynowicz, *Adopcja formą kompensacji sieroctwa społecznego*, dz. cyt., s. 18; E. Holewińska-Łapińska, *Adopcja po nowelizacji*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1996, nr 2, s. 20.

¹⁶ A. Baładynowicz, *Adopcja formą kompensacji sieroctwa społecznego*, dz. cyt., s. 18–19; A. Ładyżyński, *Spoleczne i kulturowe uwarunkowania adopcji*, dz. cyt., s. 120; *Adopcja*, w: *Słownik małżeństwa i rodziny*, dz. cyt., s. 5; J.J. Bleszyński, *Kluczowe zagadnienia przysposobienia...*, dz. cyt., s. 29; A. Gutowska, *Rodzicielstwo adopcyjne...*, dz. cyt., s. 24.

¹⁷ A. Ładyżyński, *Spoleczne i kulturowe uwarunkowania adopcji*, dz. cyt., s. 122; D. Smykowska, *Instytucje wsparcia społecznego. Skrypt dla studentów*, Łódź 2007, s. 93; A. Baładynowicz, *Adopcja formą kompensacji sieroctwa społecznego*, dz. cyt., s. 20; A. Gutowska, *Rodzicielstwo adopcyjne*, dz. cyt., s. 24.

Każdy rodzaj przysposobienia w polskim ustawodawstwie rozpatrywany jest indywidualnie w odniesieniu do określonej sytuacji. Naczelną zasadą, jaką należy się kierować w sprawach adopcji, jest dobro dziecka. Przysposobienie służy dobru dziecka i temu, by dzieciom osieroconym lub z innych powodów pozbawionych możliwości rozwoju w naturalnej rodzinie zapewnić pieczę i wychowanie przez osoby, które się tego podejmą, zastępując rodziców naturalnych¹⁸. Kodeks rodzinny i opiekuńczy wyraźnie zaznacza, iż „przysposobić można osobę małoletnią tylko dla jej dobra”¹⁹.

Adopcja, będąca jedną z form zapewnienia osieroconemu dziecku w zastępczy sposób środowiska rodzinnego, powinna dać mu poczucie bezpieczeństwa, co ściśle łączy się z poszanowaniem jego interesów. Nadrzędnym interesem dziecka jest jego dobro, które należy rozumieć jako kompleks wszelkich czynników niezbędnych do zapewnienia mu prawidłowego rozwoju oraz stworzeniu odpowiednich warunków do jego wychowania. Wiąże się to ściśle ze stworzeniem takiego środowiska rodzinnego, w którym dziecko będzie zaspokajało swoje potrzeby oraz kształtowało swój charakter²⁰.

Rodzice adopcyjni

Podjęcie trudnej decyzji o adopcji, która jest swoistym wyzwaniem, wiąże się z odpowiednim przygotowaniem małżonków do przysposobienia dziecka. Powinni oni być fizycznie i psychicznie gotowi na to, aby nieść pomoc i wsparcie przyjętemu do swojej rodziny dziecku. Wiąże się to z umiejętnością radzenia sobie z problemami, pogodzenia się z faktem własnej bezdzietności oraz pełnym przyjęciem drogi adopcyjnego rodzicielstwa²¹.

Małżeństwo podejmujące decyzję o trudnej i odpowiedzialnej formie rodzicielstwa, jaką jest adopcja, poddane zostaje procesowi kwalifikacyjnemu, który wiąże się z szeregiem rozmów, testów i badań psychologicznych. Potencjalni rodzice adopcyjni, którzy pragną przyjąć osierocone dziecko pod swój dach, powinni uświadomić sobie wielkość zadania, jakiego się podejmują, a także swoją odpowiedzialność wobec dziecka i spo-

¹⁸ J. Winiarz, *Prawo rodzinne*, Warszawa 1983, s. 231.

¹⁹ K.r.o., art. 114 § 1.

²⁰ J.J. Błęszyński, *Kluczowe zagadnienia przysposobienia*, dz. cyt., s. 163.

²¹ A. Gutowska, *Rodzicielstwo adopcyjne...*, dz. cyt., s. 21; G. Grempla, *Kryteria kwalifikowania rodzin adopcyjnych*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2004, nr 8, s. 20–21; A. Budzyńska, *Doświadczenia rodzimych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych w sprawach o adopcję*, w: *Adopcja. Teoria i praktyka*, dz. cyt., s. 65.

łeczeństwa. Zadaniem rodziców adopcyjnych jest opieka, wychowanie, dbanie o wszechstronny rozwój dziecka oraz troska o odbudowanie strat i niezaspokojonych pragnień dziecka pozbawionego miłości domu rodzinnego. Rodzice powinni być przygotowani do zaspokajania materialnych, zdrowotnych, intelektualnych, a przede wszystkim emocjonalnych potrzeb dziecka²².

W procesie przysposobienia szczególnie ważne jest funkcjonowanie małżeństwa przyszłych rodziców adopcyjnych. Relacje pomiędzy małżonkami powinny być na tyle dobre, aby sytuacja związana z przyjęciem cudzego dziecka do rodziny nie spowodowała osłabienia ich związku. Muszą oni stworzyć taką atmosferę wychowawczą, która sprzyja rozwojowi emocjonalnemu. Tylko w prawidłowo funkcjonującej rodzinie zaspokojona zostanie potrzeba bezpieczeństwa dziecka. Dla dobra dziecka i małżonków rodzina adopcyjna powinna tworzyć wartościową wspólnotę miłości²³.

W procesie adopcyjnym bardzo ważnym czynnikiem są motywacje, które skłoniły małżonków do podjęcia decyzji o przysposobieniu. Za najbardziej istotny czynnik dla późniejszego funkcjonowania rodziny uważa się motywację, z jaką rodzice podejmują starania o adopcję dziecka. Niektóre motywacje mogą sprzyjać powodzeniu adopcji, inne mogą skutkować późniejszym niepowodzeniem²⁴.

Motywy podjęcia decyzji o przysposobieniu dziecka osieroconego ustalane są przez pracowników ośrodka adopcyjnego na podstawie swobodnej rozmowy z rodzicami ubiegającymi się o adopcję oraz na podstawie wywiadu. Głównym motywem podjęcia decyzji o przysposobieniu jest zaspokojenie naturalnej potrzeby rodzicielstwa, która tkwi w każdym człowieku. Wiąże się to również z zaspokojeniem potrzeby poczucia sensu życia. Sensem tym jest bycie dla innych; jest to potrzeba dzielenia się dobrem i miłością, które wypełniają ludzi ubiegających się o adopcję, z innymi potrzebującymi miłości i choćby odrobiny dobra w życiu. Wymienione motywacje zaliczamy do grupy motywów pożądanых, które mają istotny wpływ na powodzenie adopcji.

Nie należy jednak zapominać, że wśród małżeństw ubiegających się o adopcję mogą występować pobudki egoistyczne, czyli motywacje nieko-

²² A. Jankowska-Rachel, *Diagnozowanie kandydatów na rodziny adopcyjne*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2004, nr 1, s. 23–25.

²³ Jan Paweł II, *Miłość, która przyjmuje opuszczone dziecko. Przemówienie do rodzin adopcyjnych*, 5 września 2000, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/adopcja_05092000.html (16 kwietnia 2011).

²⁴ E. Milewska, *Kim są rodzice adopcyjni?*, Warszawa 2003, s. 46.

rzystne dla dziecka i powodzenia adopcji. Zaliczyć do nich można chęć zapewnienia sobie spokojnej starości, uzyskanie wewnętrznej spójności małżeństwa oraz zaspokojenie własnych ambicji. Są to motywy niepożądane.

Kandydaci na rodziców adopcyjnych powinni mieć czynną zdolność do przysposobienia. Podstawowe wymogi dotyczące tej zdolności precyzują przepisy Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego. „Przysposobić może osoba mająca pełną zdolność do czynności prawnych, jeżeli jej kwalifikacje osobiste uzasadniają przekonanie, że będzie należycie wywiązywała się z obowiązków przysposabiającego”²⁵, zaś „między przysposabiającym a przysposabianym powinna istnieć odpowiednia różnica wieku”²⁶. Inne kryteria, jakie powinni spełniać rodzice adopcyjni, to m.in.: odpowiednia sytuacja materialna zapewniająca dziecku właściwe warunki mieszkaniowe, niekaralność, kwalifikacje osobiste kandydatów, do których zaliczamy odpowiedni stan zdrowia fizycznego i psychicznego²⁷. Podstawowym i najważniejszym celem adopcji jest dobro dziecka osieroconego, któremu należy zapewnić prawidłowy rozwój. Zadaniem instytucji odpowiedzialnych za adopcję jest właściwy dobór rodziców adopcyjnych.

Dziecko w rodzinie adopcyjnej

W rodzinie adopcyjnej może być umieszczone dziecko, które w sensie prawnym nie ma rodziców, tzn. zostali pozbawieni oni władzy rodzicielskiej; wyrazili zgodę na przysposobienie swojego dziecka; nie żyją lub zostali ubezwłasnowolnieni²⁸. Dzieci osierocone są opuszczone i nierzadko zaniedbane, po przejściach, okaleczone psychicznie, z różnego rodzaju problemami. Mają za sobą wiele złych przeżyć i niegodziwego traktowania; z powodu porzucenia, pozbawione są miłości i oparcia naturalnych rodziców. Adopcja tych dzieci wiąże się z szeregiem wymagań w stosunku do nowych rodziców oraz wielkim poświęceniem z ich strony. Dzieci osierocone wymagają wielkiego zaangażowania rodziców adopcyjnych w proces wychowawczy.

W zdecydowanej większości do adopcji kierowane są dzieci zdrowe fizycznie i psychicznie, które rozwijają się prawidłowo. Zdarzają się rów-

²⁵ K.r.o., art.114¹ § 1.

²⁶ Tamże, art.114¹ § 2.

²⁷ A. Budzyńska, *Doświadczenia rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych w sprawach o adopcję*, dz. cyt., s. 65.

²⁸ E. Dziubaty, *Odnaleźć miejsce w sercu*, dz. cyt., s. 42.

niez adopcje dzieci słabszych fizycznie, gorzej rozwijających się czy nawet chorych fizycznie lub psychicznie. Dzieci te stawiają przed nowymi rodzicami jeszcze większe wyzwanie. Wymagają bowiem ogromnej troski, wyjątkowego traktowania i całkowitego poświęcenia.

Podstawową zasadą, jaką należy kierować się w procesie adopcyjnym – jak to było już mocno podkreślone – jest dobro dziecka; rozumie się przez to zapewnienie mu minimum bezpieczeństwa, podstawowych potrzeb, troskę o harmonijny i pełny rozwój jego osobowości. Jest to możliwe tylko wtedy, kiedy będzie wychowywało się w atmosferze szczęścia, miłości i zrozumienia.

Władza rodzicielska rodziców adopcyjnych musi być sprawowana w taki sposób, aby zapewnić dziecku wszelkie warunki do rozwoju i kształtowania osobowości. Właściwa postawa rodziców adopcyjnych, odpowiednio przygotowanych do swojej roli, jest jednym z warunków powodzenia adopcji. Poprzez troskliwą, czułą matczyną i ojcowską opiekę, poprzez zaakceptowanie dziecka należy łagodzić skutki jego osierocenia. Postawa rodziców adopcyjnych uzależniona jest od wieku dziecka, które do nich trafia. Adoptowane dzieci są w różnym wieku i często mają za sobą przeżycia związane z porzuceniem przez biologiczną matkę oraz pobyt w domach dziecka, w wyniku czego ich rozwój emocjonalny może być zaburzony, a nawiązanie z nim właściwego kontaktu trudne²⁹.

Ze względu na występujące problemy związane z funkcjonowaniem dziecka w rodzinie adopcyjnej można wyróżnić dwa etapy adopcji.

Pierwszy etap, czyli początkowy pobyt dziecka w nowej rodzinie, można nazwać adaptacyjnym, ponieważ obie strony, zarówno rodzice, jak i dziecko, muszą przystosować się do nowej sytuacji życiowej, w związku z czym powinna między nimi powstać więź. Ze względów adaptacyjnych do adopcji powinny trafiać dzieci w wieku niemowlęcym, przed ukończeniem szóstego miesiąca życia. Dziecko takie nie przeżyło typowego sieractwa i dzięki temu bardzo szybko adaptuje się w nowym środowisku rodzinnym.

Trudności adaptacyjne pojawiają się u dzieci starszych. Występują u nich zaburzenia w zachowaniu o różnym charakterze. Można do nich zaliczyć lęk przed wieloma nowymi sytuacjami: trudności w zasypianiu, niespokojny sen, chaotyczne poznawanie nowego otoczenia, niszczenie różnych przedmiotów spowodowane nadmierną ruchliwością, łapczywe jedzenie lub niejedzenie niektórych potraw, napady złości, upór, agresję,

²⁹ E. Milewska, *Kim są rodzice adopcyjni?*, dz. cyt., s. 52.

moczenie nocne, unikanie kontaktu wzrokowego, lęk przed odejściem rodziców. Po pewnym okresie pobytu w nowej rodzinie u starszych dzieci można zaobserwować zachowania prowokacyjne mające na celu sprawdzenie uczuć rodziców.

Wymienione objawy zaburzeń w zachowaniu mogą być wynikiem choroby sieroczej, zaniedbań wychowawczych lub negatywnych doświadczeń wyniesionych z domu rodzinnego dziecka. Mogą być również spowodowane poczuciem niepewności, a nawet zagrożenia wynikającego z nowej sytuacji związanej z umieszczeniem dziecka w nowym środowisku rodzinnym. U większości dzieci po pewnym czasie zaburzenia zachowania ustępują. Czasem jednak utrzymują się dość długo lub powracają wywołane nową, niepewną sytuacją. Niektóre zaburzenia mogą wystąpić wiele lat po adopcji.

Po etapie adaptacyjnym następuje drugi okres adopcji, związany z późniejszymi latami pobytu dziecka w nowej rodzinie. Aby adopcja przyniosła oczekiwany skutek, czyli dała adoptowanemu dziecku szansę na rozwój w środowisku rodzinnym, postawa rodziców adopcyjnych winna być przepełniona pełną akceptacją i miłością. W rodzinach, w których rodzice nie byli zadowoleni z przysposobienia, występował u dzieci często wzrost zaburzeń życia emocjonalnego³⁰. Skutkiem ich mogą być problemy wychowawcze, wybuchowość, wrogość, agresywność, trudności w szkole, kradzieże, kłamstwa, nadpobudliwość, skłonność do konfliktów.

Prawidłowa postawa rodziców adopcyjnych, czuły i troskliwy kontakt z dzieckiem oraz bezwarunkowe zaakceptowanie, nieodwoływanie się do jego przeszłości (często pełnej negatywnych przeżyć), nieprzypisywanie czynnikom dziedzicznym odpowiedzialności za jego zachowanie – to wszystko daje szansę na pomyślny przebieg adopcji, bez zakłóceń i niepożądanych sytuacji.

Zaburzenia w zachowaniu adoptowanych dzieci mogą być spowodowane poczuciem winy z powodu odrzucenia przez biologicznych rodziców. W ich przekonaniu zostały porzucone dlatego, że były gorsze od innych dzieci. Dlatego boją się kolejnego odrzucenia, tym razem przez rodziców adopcyjnych. Poprzez nieakceptowane zachowanie często wypróbują nowych rodziców. Okresy nieprawidłowych zachowań u dzieci adopcyjnych oraz związane z tym problemy wychowawcze występują wielokrotnie i nie powinno się odpowiedzialnością za ten fakt obarczać samego procesu adopcji. Problemy wychowawcze oraz nieprawidłowe zachowania niepo-

³⁰ G.i A. Łodyżyński, *Adopcja jest darem*, Wrocław 2000, s. 52.

koją wszystkich rodziców, lecz przy zastosowaniu odpowiednich środków zaradczych nie trwają one zbyt długo. Większość zaburzeń w zachowaniu występuje wtedy, gdy do adopcji trafiają dzieci starsze, które potrzebują dłuższego czasu na przyzwyczajenie się do nowego środowiska, trudniej adaptują się do nowej sytuacji rodzinnej. W związku z tym Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy wprowadził zasadę: „Do przysposobienia potrzebna jest zgoda przysposobianego, który ukończył lat trzynaście”³¹. Wprowadzenie tego zapisu do kodeksu zwiększa szansę młodego człowieka, który ma prawo decydowania w tym względzie i wyrażenia zgody na adopcję przez taką rodzinę, która jego zdaniem zrekompensuje mu brak naturalnych rodziców i stworzy odpowiednie warunki do dalszego rozwoju.

Występujące u adoptowanych dzieci problemy i zaburzenia wskazują na pewną inność rodzin adopcyjnych. Nie jest to jednak jednoznaczne z postrzeganiem ich jako gorszych. Z psychologicznego punktu widzenia rodzina adopcyjna różni się od naturalnej tym, że fakt adopcji powoduje pojawienie się problemów niewystępujących w rodzinach biologicznych. Są one najczęściej związane z wcześniejszą sytuacją dziecka adoptowanego³².

Przyjęcie osieroconego dziecka do rodziny nie jest łatwe dla rodziców adopcyjnych. Muszą oni przygotować się do pokonywania pewnych trudności związanych z nową, niecodzienną sytuacją. Rodzice adopcyjni poprzez obserwację nowego członka rodziny powinni zrozumieć motywy jego zachowania i pomóc mu w adaptacji do nowych warunków. Dzieci te wymagają miłości i wielkiego zaangażowania w proces wychowawczy. Adoptowane dziecko, trafiając do rodziny, która zaspokoi jego wszystkie potrzeby, odwzajemni się nowym rodzicom takimi samymi uczuciami, jakimi zostało obdarzone.

Klasyfikacja potrzeb dziecka

Człowiek kształtuje swoją osobowość poprzez aktywny kontakt ze środowiskiem, czyli poprzez działanie. Do podstawowych warunków wszelkiego ludzkiego działania należą potrzeby, które to działanie motywują. Potrzeba to stan, w którym człowiek odczuwa chęć zaspokojenia jakiegoś braku³³. Wszelkiego typu działania człowieka nastawione są na dokony-

³¹ K.r.o., art.118. § 1.

³² M. Kwiecień, *Adopcja, temat bez tajemnic*, Warszawa 2004, s. 18–19; por. M. Rzyśko, *Rodziny zastępcze. Doświadczenia, potrzeby, problemy*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2010, nr 3, s. 19–25.

³³ W. Okoń, *Słownik pedagogiczny*, Warszawa 1987, s. 236.

wanie czynności, które zaspokajają jego podstawowe potrzeby. Potrzeba powstaje na podłożu zaburzeń równowagi między organizmem a środowiskiem i wynika często z braku czegoś, co sprawia, iż organizm nie może normalnie funkcjonować³⁴. W przypadku kiedy pomiędzy oczekiwaniem jednostki a zaistniałą sytuacją powstanie rozbieżność, następuje pobudzenie potrzeby. Człowiek dąży do sytuacji, w której rozbieżność zostanie zlikwidowana, czyli do zaspokojenia potrzeby.

Maria Przetacznik-Gierowska dzieli potrzeby na dwie grupy: potrzeby pierwotne – biologiczne, i potrzeby wtórne – psychiczne. Potrzeby biologiczne wynikają z fizjologicznych uwarunkowań organizmu, z konieczności utrzymania człowieka przy życiu, a także zachowania gatunku. Istnieją niezależnie od ludzkiego otoczenia. Należą do nich takie potrzeby, jak: pokarmu, wody, oddychania, snu, odpowiedniej temperatury otoczenia, unikania bólu, wydalania oraz potrzeba zachowania gatunku. W toku swego rozwoju człowiek uczy się zaspokajać potrzeby biologiczne w taki sposób, w jaki wymaga tego od niego otoczenie, w którym żyje.

Potrzeby wtórne, czyli psychiczne, powstają na podłożu potrzeb pierwotnych – biologicznych. Ich funkcją jest utrzymanie równowagi psychicznej. Pochodzą z zewnątrz i są determinowane przez otoczenie, w którym człowiek żyje. Do potrzeb psychicznych zalicza się: potrzebę kontaktu emocjonalnego, akceptacji, uznania, sukcesu, poznawczą, aktywności prospołecznej, potrzebę sensu życia oraz najważniejszą – bezpieczeństwa³⁵.

P o t r z e b a k o n t a k t u e m o c j o n a l n e g o, nazywana także potrzebą czułości i afiliacji, pojawia się we wczesnym okresie życia i jest związana z potrzebą bezpieczeństwa. W pierwszym okresie życia dziecko potrzebuje bliskiego kontaktu z osobą dorosłą. Najważniejszą osobą w życiu małego dziecka jest matka. Brak kontaktu emocjonalnego z matką w pierwszym okresie życia prowadzi do choroby sieroczej. Konsekwencją tego braku są zaburzenia w rozwoju emocjonalnym, społecznym i umysłowym dziecka. W miarę rozwoju zaczyna u dziecka występować potrzeba kontaktu z grupą rówieśniczą. Również dorośli potrzebują kontaktu z innymi ludźmi. Brak takiego kontaktu prowadzi do zaburzeń w zachowaniu i samotności³⁶.

³⁴ M. Przetacznik-Gierowska, G. Makiello-Jarża, *Podstawy psychologii ogólnej*, Warszawa 1989, s. 380.

³⁵ Zob. E. Jundziłł, *Potrzeby psychiczne dzieci i młodzieży. Diagnoza-zaspokojenie*, Gdańsk 2005²; B. Czeredrecka, *Potrzeby psychiczne sierot społecznych*, Warszawa 1988; H. Filipczuk, *Potrzeby psychiczne dzieci i młodzieży*, Warszawa 1980; A.H. Maslow, *Motywacja i osobowość*, Warszawa 1990.

³⁶ M. Przetacznik-Gierowska, G. Makiello-Jarża, *Podstawy psychologii ogólnej*, dz. cyt., s. 382.

Potrzeba akceptacji wiąże się z pragnieniem akceptacji jednostki przez grupę społeczną. Małe dziecko pragnie akceptacji rodziców. Jej brak w tym przypadku może wywołać zagrożenie poczucia bezpieczeństwa. W późniejszym wieku dziecko pragnie akceptacji wychowawców w przedszkolu i w szkole oraz grupy rówieśniczej. W przypadku niezaspokojenia tej potrzeby może dojść do osamotnienia oraz izolacji jednostki od grupy.

Potrzeba uznania wiąże się ściśle z potrzebą akceptacji. Jednostka pragnie uznania jej za wartościowego członka grupy oraz pozyskania szacunku przedstawicieli tej grupy. Zaspokojenie tej potrzeby prowadzi do poczucia pewności siebie oraz wiary we własne siły. Jednostka czuje się dowartościowana. Małe dzieci zdobywają uznanie rówieśników dzięki posiadaniu atrakcyjnych zabawek czy przedmiotów. Natomiast dzieci starsze cieszą się uznaniem i szacunkiem dzięki urodzie, modnym strojom, wynikom sportowym. Niezaspokojenie potrzeby uznania prowadzi do kompleksów i poczucia niższości.

Potrzeba sukcesu związana jest z pragnieniem zaspokajania potrzeby uznania. Osiągając sukces, jednostka może zyskać uznanie i szacunek grupy. Zaspokojenie potrzeby sukcesu polega na dążeniu do osiągnięcia wyniku, który ją zadowala. U dzieci i młodzieży dotyczy to sukcesów w nauce, u osób dorosłych – w pracy zawodowej³⁷.

Potrzeba poznawcza wiąże się z ciekawością dotyczącą otaczającej rzeczywistości, czyli rozwijaniem aktywności poznawczej już we wczesnym dzieciństwie. Zaspokojenie potrzeby poznawczej pozawala na gromadzenie indywidualnych doświadczeń oraz rozwijanie zainteresowań i zamiłowań.

Potrzeba aktywności prospołecznej wiąże się z aktywnością jednostki ukierunkowaną na jej własne osiągnięcia oraz na osiągnięcia innych ludzi.

Potrzeba sensu życia wiąże się z występowaniem u jednostki takich cech, które powodują zaistnienie w ciągu życia wartości nadających mu sens.

Na pograniczu potrzeb biologicznych i psychicznych znajduje się najważniejsza i podstawowa potrzeba psychiczna – potrzeba bezpieczeństwa³⁸. Przejawia się ona w takim dążeniu i działaniu, które zapewni spokojne otoczenie, stabilność w życiu, które da się przewidzieć, w któ-

³⁷ Tamże, s. 382–383.

³⁸ Tamże, s. 384.

rym nie ma chaosu, obaw i zagrożenia³⁹. Zaspokajanie tej potrzeby wiąże się z unikaniem bólu i innych zagrożeń fizycznych oraz poczuciem bezpieczeństwa osiąganym tylko poprzez prawidłowe kontakty jednostki z grupą. Pragnienie jej zaspokojenia występuje już w najwcześniejszym okresie życia dziecka. Potrzeba bezpieczeństwa ulega deprivacji (czyli niemożności jej zaspokojenia) w sytuacji, kiedy dziecko wychowywane będzie w wadliwej atmosferze rodzinnej, pozbawione opieki i prawidłowych kontaktów emocjonalnych. Pełne zaspokojenie tej najważniejszej potrzeby nastąpi wtedy, kiedy dziecko będzie się wychowywało w prawidłowo funkcjonującej rodzinie, otoczone miłością oraz kiedy zostaną zaspokojone wszystkie jego pozostałe potrzeby.

Dążność do zaspokojenia potrzeb jest jednym z najważniejszych wyznaczników rozwoju osobowości. Zaspokojenie podstawowych potrzeb dziecka uzależnione jest od warunków, w jakich ono wzrasta. Brak tego zaspokojenia jest główną przyczyną opóźnień w rozwoju oraz zaburzeń równowagi emocjonalnej. Wiąże się to z przejawami niepożądanych zachowań, takimi jak: agresja, złośliwość, wybuchowość, złość, demonstracyjne zachowanie, upór, nadpobudliwość⁴⁰.

Dla zapewnienia prawidłowego rozwoju dziecka na wszystkich etapach jego życia osoby odpowiedzialne za jego wychowanie powinny się starać w pełni zaspokajać jego podstawowe potrzeby biologiczne i psychiczne.

Rodzina adopcyjna optymalną formą kompensacji potrzeb

Pierwszym i najważniejszym środowiskiem wychowawczym dziecka jest rodzina. W środowisku rodzinnym dziecko uspołecznia się, pokonuje trudności oraz zaspokaja swoje podstawowe potrzeby. Dzieci do pełnego i harmonijnego rozwoju potrzebują rodziców, ich miłości i bliskości. Rodzina zaspokaja podstawowe, biologiczne i psychiczne potrzeby dziecka, takie jak potrzebę bezpieczeństwa, zależności, miłości. Kształtuje zarazem nowe potrzeby poznawcze, emocjonalne i społeczne: potrzebę życzliwości, uznania, zaspokojenia ciekawości, samourzeczywistnienia i wiele innych⁴¹. Podstawową funkcją wychowawczą rodziny jest kierowanie rozwojem dziecka w taki sposób, aby przebiegał on harmonijnie i bez zakłóceń, zgodnie z właściwościami jego wieku oraz indywidualnymi cechami.

³⁹ Z. Płużek, *Psychologia pastoralna*, Kraków 1991, s. 76.

⁴⁰ M. Przetacznik-Gierowska, G. Makiełło-Jarża, *Podstawy psychologii ogólnej*, dz. cyt., s. 209.

⁴¹ M. Przetacznikowa, Z. Włodarski, *Psychologia wychowawcza*, Warszawa 1979, s. 441.

Szansę na prawidłowy rozwój mają te dzieci, które po urodzeniu zostają w naturalnej rodzinie; otocza je ona miłością i zaspokaja wszystkie ich potrzeby. Dzieci, które zostały pokrzywdzone przez los i pozbawione możliwości rozwoju w rodzinie biologicznej, najczęściej trafiają do placówek opiekuńczo-wychowawczych i poddane zostają wychowaniu instytucjonalnemu. U dziecka, które po urodzeniu trafia np. do domu małego dziecka, na skutek niezaspokojonej potrzeby kontaktu emocjonalnego z matką dochodzi do zaburzeń w rozwoju w postaci choroby sieroczej oraz idącej za tym deformacji osobowości dziecka. Przyczyną tych zaburzeń jest niezaspokojenie potrzeby miłości oraz związanej z nią potrzeby bezpieczeństwa na skutek pozbawienia dziecka opieki rodzicielskiej.

Dziecko przychodzi na świat z biologicznie wrodzoną potrzebą kontaktu, która wpływa nie tylko na jego rozwój psychiczny, ale także, niezaspokojona, może powodować zaburzenia somatyczne⁴². Pragnie ono nawiązania kontaktu emocjonalnego z rodzicami, którzy otoczą je miłością i zapewnią zaspokojenie jego podstawowych potrzeb⁴³. Dla prawidłowego rozwoju struktur osobowości dziecka najważniejsze są pierwsze dwa lata jego życia. W okresie tym jest ono podatne na wszelkiego typu zewnętrzne wpływy, zarówno kształtujące, jak i uszkadzające.

W przypadku dziecka osieroconego zewnętrzne wpływy mają raczej charakter uszkadzający jego osobowość⁴⁴. Dla zapewnienia takiemu dziecku prawidłowego rozwoju należy skompensować wszystkie braki wynikające z faktu bycia sierotą społeczną. Za stworzenie odpowiednich warunków dla prawidłowego rozwoju dziecka osieroconego odpowiedzialne są instytucje zajmujące się dalszymi losami tych dzieci, ale zdecydowanie najlepszym rozwiązaniem jest umieszczenie dziecka w zdrowej, dobrze funkcjonującej rodzinie adopcyjnej, która zapewni mu korzystne dla rozwoju środowisko rodzinne. Stanowi ona realne dobro dla osieroconego dziecka⁴⁵.

Adoptowane dziecko, trafiając do rodziny adopcyjnej, ma realną szansę na zaspokojenie swoich podstawowych potrzeb, zarówno biologicznych, jak i psychicznych, a tym samym na prawidłowy rozwój⁴⁶. Rodzina adopcyjna, podobnie jak rodzina naturalna, umożliwia dziecku zaspokojenie

⁴² A. Bałandynowicz, *Adopcja formą kompensacji sieroctwa społecznego*, dz. cyt., s. 9–10.

⁴³ M. L. Eiro Cesar Das Neves, *Cześć ojca i matki w przypadku adopcji*, „Communio” 1996, nr 1, s. 118–120.

⁴⁴ A. Szyborska, *Adopcja*, Warszawa 1976, s. 31–33.

⁴⁵ Zob. tamże, s. 67–68.

⁴⁶ A. Bałandynowicz, *Adopcja formą kompensacji sieroctwa społecznego*, dz. cyt., s. 12.

nie potrzeby miłości, kontaktu emocjonalnego, bezpieczeństwa, akceptacji, umożliwiła złagodzenie powstałych zaburzeń struktur jego osobowości. Dziecko, trafiając do takiej rodziny, poddane zostanie prawidłowym oddziaływaniom wychowawczym i przejmie od nowych rodziców wzorce moralne i kulturowe⁴⁷. Dziecku, które trafiło do rodziny adopcyjnej z placówki opiekuńczo-wychowawczej, nowa rodzina daje szansę na złagodzenie skutków negatywnych przeżyć, jakich doświadczyło we wczesnym dzieciństwie (zwłaszcza małemu dziecku daje wręcz nieocenione możliwości w zakresie łagodzenia powstałych nieprawidłowości⁴⁸).

Aby adoptowane dziecko mogło w miarę bezboleśnie nawiązać kontakt z rodzicami adopcyjnymi, bardzo ważne jest, by zostało przekazane do adopcji w okresie niemowlęcym, w pierwszym półroczu jego życia. Dziecko takie nie przeżyje typowego sieroctwa i dzięki temu ma szansę na prawidłowe warunki rozwoju. W okresie niemowlęcym bardzo ważne jest dla niego zaspokajanie potrzeb pierwotnych, czyli biologicznych. Poprzez zaspokajanie tych fizjologicznych potrzeb (karmienie, przewijanie, stwarzanie warunków do spokojnego snu, dbałość o odpowiednią temperaturę, niedopuszczanie do sytuacji, w której dziecko może odczuć ból lub inną przykrość) powstaje pomiędzy matką adopcyjną a dzieckiem taka sama więź jak między dzieckiem a matką naturalną. Powstaje pomiędzy nimi kontakt emocjonalny. Dziecko, które ma zaspokojone wszystkie potrzeby biologiczne i psychiczne oraz przebywa w spokojnym otoczeniu, wśród bliskich, kochających go osób, czuje się w pełni bezpieczne. Zaspokojona została naczelną potrzebą bezpieczeństwa.

W sytuacji kiedy do rodziny adopcyjnej trafia dziecko starsze – dotknięte chorobą sierocą, z niezaspokojonymi potrzebami emocjonalnymi, opóźnieniami w rozwoju osobowości – troskliwa i czuła opieka nowych rodziców pozwala mu odzyskać równowagę emocjonalną, a także pomaga w przystosowaniu się do nowych warunków rodzinnych. Wyrzuceni rodzice adopcyjni, rozsądnie postępujący w przypadku zachowań regresywnych, wybuchów emocji, ujawniania przeżyć z przeszłości, pomogą w odblokowaniu się dziecka, zmniejszą napięcie, nauczą je kontrolować emocje i popędy, a tym samym umożliwią postępy w nauce. W postawie rodziców adopcyjnych ważne jest, aby zaakceptowali oni odmienność dziecka spowodowaną chorobą sierocą. Pomiedzy nim a rodzicami powinna wytworzyć się pozytywna więź, która ułatwi im zrozumienie dziec-

⁴⁷ W. Szyszowska-Klominiec, *Adopcja, a co potem?*, Warszawa 1976, s. 154.

⁴⁸ A. Baładynowicz, *Adopcja formą kompensacji sieroctwa społecznego*, dz. cyt., s. 12.

ka oraz postępowanie z nim. Przewyciężenie skutków choroby sieroczej jest pierwszym krokiem w osiągnięciu powodzenia w adopcji. Rodzina decydująca się na przysposobienie dziecka z objawami choroby sieroczej musi być nastawiona na osiągnięcie tego celu. Jedynie taka rodzina potrafi skompensować dziecku wszystkie braki rozwojowe wynikające z faktu osierocenia. Zapewnienie dziecku możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb jest jednym z warunków udanej adopcji⁴⁹.

W przypadku udanej adopcji dziecko ma największe szanse na dalszy prawidłowy rozwój, na kształtowanie prawidłowych postaw wobec siebie i świata, na szybsze wyrównanie opóźnień w sferze intelektualnej oraz na szybsze przyjęcie prawidłowych wartości moralnych i ogólnospołecznych, które będą kształtowały jego dalsze życie⁵⁰. Podobnie jak w rodzinie naturalnej, tak też w rodzinie adopcyjnej dziecko znajduje swoje miejsce i oparcie. Poprzez wzajemne komunikowanie się podlega różnym oddziaływaniom wychowawczym. W rodzicach widzi wzorce osobowe, ma szansę utożsamiać się z nimi. Dzięki temu zaspokoi swoją potrzebę przynależności do rodziny, o czym marzy większość dzieci przebywających w domach dziecka.

Adopcja, będąca zastępczą formą opieki nad osieroconym dzieckiem, ma za zadanie skompensować wszystkie braki rozwojowe wynikające z faktu pozbawienia go możliwości rozwoju i wzrastania w naturalnej rodzinie. Dziecko pozbawione rodziny nie jest w stanie osiągnąć radości życia. Prawidłowo funkcjonująca rodzina adopcyjna, która poprzez odpowiednie zabiegi i działania wychowawcze potrafi zaspokoić wszystkie podstawowe potrzeby dziecka, a tym samym umożliwić osiągnięcie przez nie radości życia, ma szansę osiągnąć sukces, czyli powodzenie adopcji.

Podsumowanie

Dziecko osierocone, które zostało pozbawione szansy na wzrastanie i rozwój w rodzinie biologicznej, najczęściej zostaje poddane wychowaniu instytucjonalnemu. Dzieci, które we wczesnym dzieciństwie trafiają do placówek opiekuńczo-wychowawczych, nie mają szansy na prawidłowy rozwój, ponieważ placówki te nie są w stanie zaspokoić ich podstawowych potrzeb. Wychowanie instytucjonalne sprowadza się do zaspokajania pier-

⁴⁹ G. i A. Ładyżyńscy, *Adopcja jest darem*, dz. cyt., s. 61–62.

⁵⁰ A. Bałandynowicz, *Adopcja formą kompensacji sieroctwa społecznego*, dz. cyt., s. 13.

wotnych, czyli biologicznych potrzeb, a więc do prawidłowego pielęgnowania i odżywiania.

Do prawidłowego rozwoju osobowości dziecka niezbędne jest zaspokojenie potrzeb psychicznych, których funkcją jest utrzymanie równowagi psychicznej. Jest to możliwe poprzez zaspokojenie potrzeb: bezpieczeństwa, miłości, przynależności i kontaktu emocjonalnego z bliską osobą, co może zagwarantować dziecku tylko prawidłowo funkcjonująca rodzina. Dziecku osieroconemu brak naturalnej rodziny należy skompensować poprzez umieszczenie go w zastępczym środowisku rodzinnym. Najlepszą formą opieki nad dzieckiem osieroconym jest adopcja. Rodzina adopcyjna to najbardziej wartościowa forma kompensacji sieroctwa społecznego i tworzenia zastępczego środowiska rodzinnego, ponieważ w swojej istocie jest najbardziej zbliżona do rodziny naturalnej.

Adopcja jest inną formą rodzicielstwa, bardziej świadomą, odważniejszą i głębszą. Rodzice adopcyjni, przyjmując do rodziny osieroczone dziecko, bardzo często borykają się z problemami wychowawczymi odmiennymi od tych, z jakimi mają do czynienia rodzice naturalni. Przede wszystkim muszą skompensować braki rozwojowe, które powstały na skutek osierocenia dziecka, a szczególnie zaspokoić jego potrzeby psychiczne.

Innym problemem, z jakim borykają się rodziny adopcyjne, są zaburzenia w zachowaniu adoptowanego dziecka. Zaburzenia te występują wtedy, gdy do adopcji trafiają dzieci starsze, które doświadczyły typowego sieroctwa i mają problemy z adaptacją w nowych warunkach. Prawidłowo funkcjonująca rodzina adopcyjna, odpowiednio przygotowana do swojej roli, poprzez przyjęcie właściwej postawy wobec pojawiających się problemów potrafi złagodzić skutki osierocenia dziecka.

Najważniejszym zadaniem rodziny adopcyjnej jest zaspokojenie podstawowych potrzeb psychicznych dziecka osieroczonego. Na skutek braku ich zaspokojenia dochodzi do wszelkiego typu nieprawidłowości w rozwoju dziecka. W rodzinie adopcyjnej osieroczone dziecko zaspokoi swoją potrzebę przynależności i kontaktu emocjonalnego, miłości i bezpieczeństwa. Umożliwienie dziecku zaspokojenia tych potrzeb jest podstawowym warunkiem udanej adopcji. W tym przypadku dziecko ma szansę na prawidłowy rozwój, na kształtowanie właściwych postaw, na wyrównanie opóźnień w rozwoju fizycznym i psychicznym oraz na przyjęcie prawidłowych wartości moralnych i ogólnospołecznych.